

Maternová, Jana

[Cohen, Robert S.; Seeger, Raymond J. Ernst Mach: Physicist and Philosopher]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1971, vol. 20, iss. B18, pp. 79-80

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106864>

Access Date: 09. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

mytologického procesu. Třetí část je pak věnována hermeneutické analýze, především analýze souvislosti Schellingovy filosofie mytologie s problémem podstaty řeči, a vztahům mezi mýtem, logem a řečí.

Schelling vychází z potřeby objasnit povahu mytologií (antických i orientálních); za neúčinnou považuje metodu, která mýty pokládá za pouhé výmysly nebo nanejvýš za *pokřivenou* pravdu, kdy „pravdivé“ je na nich to, co *není* mytologické. Podle Schellinga naopak pravda mytologie spočívá v její mytologičnosti (mytologií se zde rozumí vyprávění o bozích, předpokládá se existence zvláštního světa bohů a jeho dějiny – Göttergeschichte, teogonie); mytologie má svou vlastní vnitřní nutnost, objektivitu a pravdivost. Rozbor této vnitřní nutnosti mytologického procesu je rozbořen vývoje vědomí, v jehož průběhu vyrůstá z mýtu logos a zákon světa dospívá k sebeuvědomění: „Mytologický proces se odhaluje jako opakování kosmogonického procesu ve vědomí, jehož produkty jsou představy o bozích“ (str. 83). Teprve vyvrcholení vlády logu v německé klasické filosofii (počátek této vlády je spatřován u Platóna) dovoluje dobrat se podstaty mytologie, a to právě cestou *filosofie* mytologie.

Téma recenzované práce má proto význam pro interpretaci celé Schellingovy filosofie a německé klasické filosofie vůbec. Objevují se tu např. témata společná s Hegelovou filosofií: pojetí vývojového procesu vědomí jako reprodukce světového vývojového procesu, pravda je chápána jako *dělní* pravdy apod. Najdeme tu podněty pro srovnání Schellingovy filosofie mytologie jak s teologickými spisy mladého Hegela, tak se spory mladohegelovců o původ náboženských legend. Volkmann-Schluckova analýza má však pro historickofilosofické bádání ještě širší dosah: vrací se k motivům antické filosofie, které se v průběhu dějin myšlení neustále objevují (například právě ústřední problém vztahu mýtu a logu), a otvírá výhled na pozdější, poklasičský vývoj tím, že spojuje Schellingovo myšlení s myšlením Heideggerovým (jak ostatně odpovídá vlastnímu zaměření autora).

V práci je naznačen ještě jeden významný aspekt, který překračuje hranice historickofilosofických interpretací. Na několika stránkách se zde totiž připomíná Lévi-Straussův výklad mýtů jako pokus, který chce pomocí metod matematiky a symbolické logiky postihnout vnitřní struktury mýtů. Je to zajisté zvláštní sousedství a mohla by to být podnětná konfrontace. Autor ji pouze letmo naznačil tím, že nevylučuje potřebnost filosofické analýzy Lévi-Straussova postupu (zvláště jeho pojmu „vědomí“), ačkoli strukturální antropologie se chce programově bez filosofie obejít. Předmět jejího bádání „má povahu subjektivity, avšak není to ani subjektivita transcendentální, ani sebe chápající subjektivita, kterou explikují hermeneutické vědy, a vůbec již to není subjekt-objektová jednota ducha, podle níž Schelling konstruuje mytologický proces v jeho nutnosti“ (str. 131). A k tomu autor dodává, že v jednom ohledu má strukturální antropologie k Schellingově filosofii mytologie blíže než k historicky pochopené subjektivitě hermeneutických duchovněd: „Sdílí totiž se Schellingem pojetí, že k tomu, aby její předmět mohl být něco objektivně reálného, musí mít předmět systematickou strukturu s povahou nutnosti“ (str. 131–132).

Tím se vlastně otvírá problém vztahu filosofie a soudobé vědy vůbec. Další analýza by možná řekla leccos zajímavého o filosofickém statutu strukturální antropologie, o nesnáziach spekulativní filosofie, která se setká s praxí dnešní vědy apod. Volkmann-Schluck tuto konfrontaci bohužel neprovedl, jeho práce je však pro ni cenná. Marxistický historik filosofie by mohl nemálo vytěžit z tohoto setkání německé klasické filosofie s hermeneutickou a se strukturální analýzou.

Jiří Gabriel

Robert S. Cohen, Raymond J. Seeger, eds: Ernst Mach: Physicist and Philosopher (Boston Studies in the Philosophy of Science, vol. VI); D. Reidel P. C., Dordrecht – Holland 1970, VIII + 295 stran.

Kniha je souborem statí věnovaných životu a práci Ernsta Macha; většina z nich jsou rozšířené a upravené diskusní příspěvky pronesené na zasedání American Association for the Advancement of Science, na němž bylo vzpomenu Erntu Macha při příležitosti 50. výročí jeho úmrtí. V předmluvě vydavatelé informují o průběhu zasedání a o autorech diskusních příspěvků. Ve sborníku je rovněž uveřejněna bibliografie Ernsta Macha, seznam Machových prací vydaných v angličtině, soupis publikací o Ernstu Machovi a jmenný rejstřík.

Úvodní stat Otto Blüha *Ernst Mach – His Life as a Teacher and Thinker* (str. 1–22) seznamuje čtenáře s osobností Ernsta Macha, jeho životem, pedagogickým působením a vědeckou prací v oboru fyziky, psychologie a filosofie. Následují práce psychologa Floyda Ratliffa *On Mach's Contributions to the Analysis of Sensations* (str. 23–41) a fyziků W. F. Merzkircha *Mach's Contribution to the Development of Gas Dynamics* (str. 42–59) a R. J. Seegera *On Mach's Curiosity about Shockwaves* (str. 60–68).

Článek P. G. Bergmanna *Ernst Mach and Contemporary Physics* (str. 69–78) se týká souvislostí mezi Machovými fyzikálními teoriemi a současnou fyzikou, vysvětluje Machův negativní poměr k atomistickým teoriím a teorii relativity. E. N. Hiebert v práci *The Genesis of Mach's Early Views on Atomism* (str. 79–106) navazuje na předešlý příspěvek a podrobněji objasňuje příčiny změn v Machově postoji k atomové teorii. Matematika byla na zasedání zastoupena příspěvkem Karla Mengera *Mathematical Implications of Mach's Ideas: Positivist Geometry, The Clarification of Functional Connections* (str. 107–125).

Předmětem posledních dvou článků je Einsteinův vztah k Machovi; jde o práci G. J. Holtona *Mach, Einstein and the Search for Reality* (str. 185–199) a Huberta Goennera *Mach's Principle and Einstein's Theory of Gravitation* (str. 200–216). Zejména Holtonův příspěvek zajímavě informuje o vlivu Machovy filosofie na mladého Einsteina a o pozdějších rozporech, které vyvrcholily odmítnutím teorie relativity v Machově knize *Die Prinzipien der physikalischen Optik* (práce ovšem vyšla až pět let po Machově smrti).

Do sborníku byly jako doplňky zařazeny tři další články. Autorem prvních dvou je známý nedávno zemřelý žák Ernsta Macha a člen Vídeňského kruhu Philipp Frank. Stat *The Importance of Ernst Mach's Philosophy of Science for Our Times* (str. 219 až 234) byla napsána v souvislosti s Machovou smrtí r. 1916, stat *Ernst Mach and the Unity of Science* (str. 235–244) v roce oslav stého výročí Machova narození. Ze stejné doby pochází i práce Richarda von Misese *Ernst Mach and the Empiricist Conception of Science* (str. 245–270).

Filosoficky nejzajímavější je studie R. S. Cohena *Ernst Mach: Physics, Perception and the Philosophy of Science* (str. 126–164). Cohenovy závěry z analýzy Machovy teorie poznání platí o pozitivismu vůbec a o mladším pozitivismu zvláště; ukazují na neschopnost pozitivismu dosáhnout cílů, jimiž se jako směr konstituuje. Jde o dva základní úkoly (ostatní jsou odvozené): stanovit hranici mezi metafyzikou a vědou a určit předmět a metodu vědecké, nemetafyzické filosofie. Filosofie je v Machově pojetí redukována na teorii vědeckého poznání, neklade si metafyzické „jistoty“, jedinou její jistotou je metoda. V souvislosti s otázkou jedinečnosti elementární báze poznání a jejího výběru je Mach přirozeně nucen odmítnout otázku o existenci jediné určité, „jisté“ báze poznání. To vše je ovšem komplikováno Machovým empirickým postojem. A podobně jako jeho nástupci o několik let později nedovede se ani Mach důsledně a bez rozporů vyrovnat s tak ve vědě běžnými fakty, jako jsou formulace přírodních zákonů, hypotézy, teoretické termíny a věty. Má svázány ruce vlastním pojetím existence jako možnosti konstrukce z „elementů“ a vědy jako záznamu zkušenosti.

Ke studii je připojena krátká informace o Leninově polemice s ruskými machisty; omezuje se na analýzu historického rámce diskuse a jejího politického smyslu. Je třeba jen litovat, že R. S. Cohen v této stati nenavázal na filosofické závěry vyplývající z Leninovy práce.

Na druhé straně i marxističtí filosofové zůstávají v tomto ohledu mnoho dlužní Leninovu odkazu. Bylo již mnohokrát poukázáno na vnitřní rozpornost a bezvýhodnost pozitivismu jako filosofického směru. Neznamená to však, že nejsou-li určité problémy řešitelné na této půdě, nejsou alespoň některé z nich reálné a nemohou být řešeny na půdě marxismu. Lze předpokládat, že kladení otázek výstavby vědy, charakteru vědeckého poznání, jazyka vědy bylo vyvoláno objektivní potřebou na určitém stupni vývoje společnosti.

Jana Maternová

František Novotný: *O Platónovi. IV. Druhý život*; Academia, Praha 1970, 947 stran.

Závěrečná kniha, kterou František Novotný uzavřel nejen své studie o Platónovi, nýbrž i obsáhlé životní dílo, čekala velmi dlouho na své vydání. Autor, který přeložil do češtiny celého Platóna a latinskými výklady opatřil Platónovy *Listy a spis Epinomis*,